

Джаз, дзен, івент як пограничні явища сучасної культури

*Таміла Пригода, Волинський національний університет ім. Лесі Українки
Іван Донець, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти*

Метою статті є культурологічно-філософське осмислення пограничних феноменів сучасної культури, що виникають на межі різних традицій, життєвих стратегій, культурних і мистецьких сфер. Актуальність дослідження пов'язана з методологічно-екзистенційною потребою осмислити певні явища на межі в умовах постсучасної культури (міжкультурні взаємозапозичення, світоглядна криза, плюралізм, споживацьке суспільство, етично-естетична дезорієнтація, сциєнтизм та інонаукові практики знань і досвіду тощо), що можна екстраполювати на інші схожі тенденції, і практично-екзистенційною значимістю, пов'язаною з реальною необхідністю пошуку створення компромісної і творчої платформи для «діалогу культур», культивування і відчуття єдності людини і світу, людини і людини, реалізації збалансованих і цілісних стратегій життя у суспільстві та окремої особистості. Проаналізована природа джазу як культурного явища, що втілює свободу музичного мислення, стихійної імпровізації, образної динаміки, особливого сприйнятливого середовища та атмосфери відкритості, мінливості, прийняття, що здатний породжувати нові (інші) музичні і культурні феномени. Виявлено особливості дзену як духовно-естетичної практики на Заході, причини його поширення і специфіку прихильної аудиторії. З'ясовано, що дзен-буддизм став світоглядною платформою для значного джазового і субкультурного середовища, особливо у 60-і роки ХХ століття – епоху великого заперечення і великої відмови, пошуку духовної самоідентичності, автентичних витоків людської трансцендентності, особистої творчої самореалізації та етичного самовдосконалення. Захоплення дзенем, його медитативною простотою і буденністю життєвих вчинків стали рятувальною стратегією для багатьох представників творчих і протестних молодіжних рухів, альтернативним духовним ресурсом для інтелектуальної еліти Заходу. Визначено, що ці процеси і явища мають специфічну пограничну природу, що дає їм можливість, з одного боку, органічно і динамічно поєднувати різні характеристики і функції, з іншого – формувати нові перспективи у культурному середовищі. Окреслено симулятивний і технологічний характер сучасних подієвих індустрій та креативного менеджменту у контексті нових медіа, соціальних мереж, рекламного бізнесу. Представлено інтегрований підхід у сучасних івент-технологіях: дао- і дзен-презентації, засновані на стриманій мінімалістичній естетиці дзен і даоських принципів сприйняття життя і світу. Відкритість, щирість, природність цих подієвих акцій – потенційна перспектива новітніх культурних індустрій та івент менеджменту.

Ключові слова: сучасна культура, джаз, дзен-буддизм, сучасний дзен, західний дзен, івент, дзен-презентація, екзистенційна криза

Jazz, zen, event as bordering phenomena modern culture

*Tamila Prygoda, Lesya Ukrainka Volyn National University
Ivan Donets, Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education*

The purpose of the article is a culturological and philosophical understanding of the borderline phenomena of modern culture that arise on the border of different traditions, life strategies, cultural and artistic spheres. The relevance of the study is associated with the methodological and existential need to comprehend some phenomena on the border in the conditions of postmodern culture (intercultural inter-borrowing, ideological crisis, methodological pluralism, consumer society, ethical and aesthetic disorientation, scientism and non-scientific practice of knowledge and experience, etc.), which can be extrapolated to other similar trends, and practically-existential significance associated with the real need to search for and create a compromise and creative platform for the "dialogue of cultures", cultivating and feeling the unity of man and the world, man and man, implementing balanced and holistic strategies of life in society and an individual. The nature of jazz as a cultural phenomenon, which embodies the freedom of musical thinking, spontaneous improvisation,

imaginative dynamics, a special receptive environment and an atmosphere of openness, changeability, acceptance, capable of generating new (other) musical and cultural phenomena, is analyzed. The features of Zen as a spiritual and aesthetic practice in the West, the reasons for its spread and the specifics of the sympathetic audience are revealed. It was found that Zen Buddhism became a worldview platform for a significant jazz and subcultural environment, especially in the 60s of the XX century - the era of great objection and great refusal, the search for spiritual self-identity, the true sources of human transcendence, personal creative self-realization and ethical self-improvement. Passion for Zen, its meditative simplicity and routine of life has become a saving strategy for many representatives of creative and protest youth movements, an alternative spiritual resource for the intellectual elite of the West. It has been determined that these processes and phenomena have a specific borderline nature, which makes it possible, on the one hand, to organically and dynamically combine different characteristics and functions, on the other, to form new perspectives in the cultural environment. The simulative and technological nature of modern event industries and creative management in the context of new media, social networks, advertising business is outlined. An integrated approach in modern event technologies is presented: Tao-and-Zen-presentations based on restrained minimalist Zen aesthetics and Taoist principles of perception of life and the world. The openness, sincerity, and originality of these event actions are a potential prospect for the newest cultural industries and event management.

Keywords: *modern culture, jazz, Zen Buddhism, modern Zen, Western Zen, event, existential crisis*

Джаз, дзен, ивент как пограничные явления современной культуры

Тамила Пригода, Волынский национальный университет им. Леси Украинки

Иван Донец, Волынский институт последипломного педагогического образования

Цель статьи – культурологически-философское осмысление пограничных феноменов современной культуры, которые возникают на границе разных традиций, жизненных стратегий, культурных и художественных сфер. Актуальность исследования связана с методологически-экзистенциальной потребностью осмыслить некоторые явления на границе в условиях постсовременной культуры (межкультурное взаимозаимствование, мировоззренческий кризис, методологический плюрализм, потребительское общество, этико-эстетическая дезориентация, сциентизм и ина научные практики знаний и опыта и т. п.), которые можно экстраполировать на другие подобные тенденции, и практически-экзистенциальной значимостью, связанной с реальной необходимостью поиска и создания компромиссной и творческой платформы для «диалога культур», культивирования и ощущения единства человека и мира, человека и человека, реализации сбалансированных и целостных стратегий жизни в обществе и отдельной личности. Проанализирована природа джаза как культурного явления, которая воплощает свободу музыкального мышления, стихийной импровизации, образной динамики, особой восприимчивой среды и атмосферы открытости, изменчивости, принятия, способные породить новые (другие) музыкальные и культурные феномены. Выявлены особенности дзена как духовно-эстетической практики на Западе, причины его распространения и специфику симпатизирующей аудитории. Выяснено, что дзен-буддизм стал мировоззренческой платформой для значительной джазовой и субкультурной среды, особенно в 60-х годах XX века – эпохи великого возражения и великого отказа, поиска духовной самоидентичности, истинных истоков человеческой трансцендентности, личностной творческой самореализации и этического самосовершенствования. Увлечение дзеном, его медитативной простотой и обыденностью жизненных поступков стали спасительной стратегией для многих представителей творческих и протестных молодежных движений, альтернативным духовным ресурсом для интеллектуальной элиты Запада. Определено, что эти процессы и явления имеют специфическую пограничную природу, что дает возможность, с одной стороны, органично и динамично объединять разные характеристики и функции, с другого – формировать новые перспективы в культурной среде. Очерчено симулятивный и технологический характер современных событийных индустрий и креативного менеджмента в контексте новых медиа, социальных сетей, рекламного бизнеса.

Представлено інтегрований підхід в сучасних івент-технологіях: дао-и-дзен-презентації, ґруновані на сдержанній мінімалістическій естетике дзен и даосских принципах восприятия жизни и мира. Открытость, искренность, природность этих событийных акций – потенциальная перспектива новейших культурных индустрий и ивент-менеджмента.

Ключевые слова: *сучасна культура, джаз, дзен-буддизм, сучасний дзен, западний дзен, івент, екзистенціальний кризис*

Вступ.

Хочеться почати з блискучого пасажу відомого філософа К. Свасьяна про музику з «Феноменологічного пізнання» (Свасьян, 1987), який, можливо, напряду не пов'язаний з презентованою проблемою, все ж, дає особливий ракурс осмислення, спрямовує у те русло, де важливим постає і сам предмет дослідження, і спосіб презентації самого явища: «Музика повинна бути ізольована від антимузичного музикознавства і радикально зведена до самої себе, тільки цим забезпечується міра строгої науковості і вимога іманентності у її розумінні. Процедура допускає багато шляхів реалізації, можна було б, наприклад, іти до ейдосу музики від зворотного, від того, що не є музика» (Свасьян, 1987, с. 31). Такий ейдетичний метод видається найбільш адекватним для культурологічного аналізу феноменів культури, де неможливо відділити «чистий» концептуальний, абстрактний вимір явища від його конкретного, емпірично-чуттєвого існування, придатний для осмислення пограничних явищ і якостей.

XX століття виявилось дуже щедрим на новаторські процеси, що породили цікаві, почасти гібридні феномени на межах різних традицій, практик, якостей, цінностей, стратегій, культур тощо. По суті, у кожній сфері можна віднайти подібні явища, досить неоднозначні для західної – особливо європейської, європоцентричної – моделі культури. Джаз, східні духовні практики (передусім, дзен-(чань)буддизм, даосизм, синкретичні ідеї) на Заході, субкультури, креативний сектор, івент-технології, шоу-бізнес, фантасцієнтизм, мистецькі жанри, власне мистецтво, інноваційні технології якраз і виникають на межі «не є». Мабуть, справді, нове народжується на межі чи на межах. Наважимося назвати їх ламінальними явищами, тобто пороговими, частково альтернативними, периферійними, що зуміли поєднати різні якісні ха-

рактеристики. Хоча В. Подорога вважає, що «ламінальне не означає маргінальне, воно не займає певної позиції відносно центра, не є частиною цілого і не займає свою «територію», це «світи, вільні від нормативного культурного досвіду і «ностальгії» за величиною центру, паралізують випадковістю своїх зсувів могутні телеології європейської культури» (Подорога, 1995, с. 143). Явища такої природи важко передбачити чи вирахувати у детерміністичному дискурсі.

У такому контексті доречним виглядає якраз нелінійний різоматичний підхід. Причому, «різома» (Дельоз, & Гваттарі 1976, 1981) і, відповідно, різоматичний підхід передбачає не бінарну модель суджень, цінностей, критеріїв «або-або», а розгалужену, детериторіалізовану, «розпошєну», множинну сутність різних явищ з різних сфер, що утворюють специфічну «грибницю» без єдиного центру. Причому різома може стати як методологічним принципом у виявленні специфічної природи певних феноменів і якостей, так характерною специфікою цих явищ. Часто вони є невизнаними чи не повністю прийнятими зонами формалізованого та інституціалізованого середовища будь-якої сфери. Разом з тим, вони все більше стають не виключенням у культурному «хаосмосі» (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі), а мейнстрімом, базою для подальших широкіх і сутнісних змін, глобальних де(ре)формацій різних моделей і концепцій, цивілізаційних переорієнтацій у пошуках перспектив та оптимальних дискурсів. Явища, що є предметом вивчення, звичайно, є досліджуваними з багатьох методологічних та ідеологічних позицій, бо сама їх природа спонукає різноманітні інтерпретації.

Основний виклад матеріалу.

Впродовж усього XX століття можемо спостерігати появу таких пограничних явищ, еволюція яких суттєво змінює усю сучасну культуру. Джаз став одним з най-

більш непересічних і яскравих феноменів. Його вплив на музику і процеси появи, становлення та розвитку нових (інших) музичних напрямків та стилів, музичне мислення загалом, залучення таким активним натиском не-європейського музичного досвіду і не-європейської музичної естетики беззаперечні. Джаз, як «класична музика недосконалості», на думку британського дослідника Е. Хамілтона у книзі М. Санти про джаз (Santi, 2010), дивовижним чином зумів поєднати, сумістити, розвинути у культурному середовищі, з одного боку, шоу-бізнесовий комерційний потенціал, стандарти, вимоги і потреби масової культури, споживацького суспільства, індустрії розваг, а з іншого – досягти вершин зрілого елітарного мистецтва, з віртуозною технікою виконання, досконаліми за своєю неповторністю і неперевершеністю імпровізаціями, складними музичними та екзистенційними сенсами. Тобто джаз став особливою і, водночас, буденною реальністю, що зуміла витворити і підтримувати, змінюючись, адаптуючись, запозичуючи, бунтуючи, свої специфічні цінності (музичні, стильові, естетичні, етичні тощо), індивідуальну манеру гри і звуковидобування, сценічний чи клубний конферанс, імена (прізвиська, псевдоніми) і статуси, особливий спосіб життя і світовідчуття, своєрідні стереотипи поведінки, побутові звички, сленг, моду, смаки, іміджеві фільтри. Причому почасти про ці метаморфози можна говорити не лише у контексті спільноти музикантів, а й слухачів і поціновувачів джазу як про певне атмосферне середовище, як субкультуру. Тобто джаз став смисловим і практичним горизонтом, що показав умовність і безпосередність таких культурологічних та естетичних категорій як елітарне та масове, архаїчне та урбаністичне, прекрасне і потворне, піднесене і знижене, трагедія, гротеск, концерт, фольклор тощо. Його поява і становлення, здатність гнучко й успішно адаптовувати найнесподіваніші традиції і явища й зухвало асимілювати найбільш консервативні практики у різних сферах мимоволі, на перший погляд, зіграли роль ціннісної експертизи для дуже багатьох тенденцій, позбавивши одних теоретичної та метафізичної абстрактності і стерильності, а інших

– безумовної конкретики й одноразовості, надавши і тим, й іншим певної життєвої і концептуальної, водночас, повноти й адекватності.

Ще одним феноменом, що отримує особливий статус у західній культурі, стає дзен(чань)-буддизм у контексті проникнення і дедалі більшого поширення різних східних духовних практик. «До кінця ХХ століття усі східні вчення на Заході поступово стали поєднуватися у єдиний комплекс як дослідників та інтерпретаторів, так і широкої публіки. Формуються нові культурні явища, які поєднують західні і східні риси, – художні стилі, літературні напрямки, кіно, мода тощо. У повсякденній культурі з'являються нові форми дозвілля – центри дзен і йоги, чайні церемонії, відзначання східних свят (наприклад, китайського нового року)» (Кравченко, 2017, с. 127).

Відомий буддолог і філософ Т. Судзукі, намагаючись пояснити дзен західній аудиторії, представити його унікальність та особливість, звертав увагу на те, що дзен, на відміну інших релігійно-духовних практик, відірваних від буденності і надто імпульсивних, проявляється у повсякденному і «нецікавому» житті простої людини, зануреної у шум та метушню. «Він відкриває людині величезну тайну життя у його щоденному і щогодинному вияві. Серце людини починає битися у такт з серцем всесвіту. Дзен відкриває нам ворота земного раю, причому таке дивовижне духовне пробудження відбувається не за рахунок вивчення якоїсь доктрини, а внаслідок простого і безпосереднього утвердження істини, що лежить в основі нашого існування. Чим би не був дзен, він практичний, простий і водночас життєвий» (Судзукі, 1948). Він називає дзен найбільш простим і найбільш прямим методом духовного тренування серед інших релігійних шкіл, бо його середовище – конкретні життєві факти. Можливо, тому ця духовна практика зуміла захопити багатьох, запропонувавши, справді, прості, на перший погляд, рецепти зцілення і звільнення.

«На Заході склався і продовжує розвиватися «глобалізований» дзен як різновид сучасної синтетичної (західно-східної) релігійної течії» (Кравченко, 2017, с.

127). Звичайно, ця версія дзену, що активно і масово поширилася переважно у молодіжних та богемних колах, не може не викликати закономірних співвіднесень з власне автентичним буддизмом, на жаль, часто не на користь західного варіанту. Але беззаперечним лишається факт, що дзен постає навдивовижу пластичним феноменом, гуртуючи дуже різні ідеї і таких же різних людей. Якщо не вдаватися у ретельну історію поширення і трансформації буддистських ідей, практик, представників ще з часів Античності до сучасності, то можна констатувати наступну думку: буддизм (дзен-буддизм) знаходить свою аудиторію і сприятливе середовище на Заході, передусім, через декадентські тенденції у духовно-етичній сфері, пов'язані значною мірою із загальною ціннісною кризою західної цивілізації (споживацьке суспільство, техногенна культура, тотальна інформатизація усіх рівнів суспільного та індивідуального життя, раціоцентризм, сцієнтизм, домінування гранд-нарративів, «кінець» метафізики, масові жертви великих катастроф на шталт Другої світової війни, Холокосту, Голодомору і т. п.). Дзен з його парадоксальними ідеями, коанами, «вченням без вчення», простим, на перший погляд, досягненням просвітлення, гармонії з тією психологічно-духовною традицією, що дають шанс людині, похищеній на саму себе, перевантаженій калькульованою інформацією, загнаною у прокрустове ложе потреб, смаків, ефектів, що у невідворотній телеологічній гонці, все ж, прагне знайти якість опертя у плинному і незрозумілому світі. Е. Фромм у «Дзен-буддизмі і психоаналізі» (1966) якраз писав про проблеми сучасної людини і її спроби витворити «мистецтво жити», де психоаналіз і дзен стають своєрідними партнерами у цій суспільній та екзистенційній місії.

Інший представник Франкфуртської школи Г. Маркузе у роботі «Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства» (1966) писав, що «у розвинутому індустріальному суспільстві переважає комфортабельна, спокійна, розумна демократична несвобода — ознака технічного прогресу» (Маркузе, 1964). Причому, філософ наділяє такою зручною несвободою і технологічним

порядком усі сфери суспільного життя: національні суверенітети, економіку, політику, етику, навіть мислення і мову. Процес інституціоналізації свободи і прав витіснив із суспільного буття власне свободу, індивідуальність, особливість, породивши механістичні раціоналізовані взаємини, ілюзорні цінності, штучні форми. Загалом, концептуальні ідеї Франкфуртської школи зуміли дуже суголосно з екзистенційними пошуками мистецько-інтелектуального середовища виразити основні настрої епохи Великої Відмови, відчуження особистості у техногенному і споживацькому світі. Назріваюча ціннісна криза середини ХХ століття, що виливалася у різноманітні ситуативні протести, студентські бунти, антиімперіалістичні терористичні акти, пацифістські рухи, альтернативні суспільні проекти зробила дзен однією з найпопулярніших стратегій пошуку позитивних цілей більшості заперечувальних дискурсів з потужним негативістським пафосом. Ідеї саторі, невимовного і невимовного сенсу життя, безпосередньої гармонії – дуже конкретна, хоча і важко доступна «терапія». У цей час поширення набувають субкультури бітників, згодом хіпі, що продемонстрували живу зацікавленість не просто буддистськими (ширше, східними) ідеями, а спробувала втілити їх у життя. Власне, тому вони і вважали свою інтерпретацію дзенівських ідей найбільш адекватною дзену на відміну від багатьох послідовників-проповідників, засновників численних шкіл, колоній і студій. Є. Завадська, досліджуючи вплив східних культур на західну, зауважувала, що якраз бітники, заявляючи про свою справжню прихильність вченню чань (дзен) на відміну від «кабінетологічної аргументації» екзистенціалістів, чисєю ідеологією було просякнуте європейське молодіжне середовище, кінематограф, театр, політологічні школи, «вихоплюють із чань лише окремі зовнішні риси і тим самим спотворюють сутність його в цілому, позбавляючи істинного глибинного змісту» (Завадська, 1976, с. 9). Інша дослідниця вважає, що розвиток дзену як «глобо-дзену» і психотехніки, психотерапії, розваги, психологічного експериментаторства, пошуку нових відчуттів і способів самореалізації відбувається саме

під впливом бітників і хіпі. Вона ж пропонує новий термін для позначення цього пограничного явища – «екзо-дзен» як екзотеричний (зовнішній, профанний) та екзотичний (дивний, незвичний) у контексті сприйняття західною культурою східних практик (Кравченко, 2017, с. 127–128).

Тут ми наближаємося до ще одного екзистенційного («кармічного») «вузла», своєїрідної точки біфуркації. І бітники, і хіпі, тобто прихильники альтернативних, нонконформістських, а подекуди і контр-культурних цінностей, сповідники чань (дзен), даосизму, слухали джаз і вважали його абсолютним виразником і музичним, ба більше, втіленням та уособленням такої бажаної вселенської свободи. Вільне музичне мислення, безконечна варіативна імпровізація ніби демонстрували реальну і конкретну можливість іншого світопереживання: легкого, гармонійного зі світом, якраз те, яке вони вловлювали у дзенівських медитативних практиках та безпосереднього досвіду повсякденності. Джаз став невід'ємною частиною культурного простору загалом і молодіжного середовища субкультурних рухів кінця 50–60-х років. Сам джаз зумів породити особливий рівень навколоджазового світу, де домінували творчі пошуки, емоційний неспокій, тонкі внутрішні взаємозв'язки учасників бендів, що створювало складну, небайдужу, чутливу атмосферу, у якій витворювалася екзистенційна єдність, майже один організм гурту. Це теж специфічна субкультура, досить елітарна, вузько орієнтована, інтровертована, навіть «аутична», зі «своїми», часто незрозумілими зі сторони цінностями, цілями, правилами – своєїрідною джазовою естетикою.

Ще одна «випадкова невинуватість»: у Японії можна спостерігати дивний культ джазу. Здавалося б, що може бути більш протилежним: консервативна, самобутня Японія і вільний, транскордонний афроамериканський джаз, консервативна і герметична культура і сучасна мінлива розкута музика. Очевидно, є певні мотиви для такої справжньої симпатії: японська естетика, ментальна налаштованість на стихійність природи і гармонію зі світом, ритмічна синхронність багатьох японських синтоїстських обрядів і поведінкових

патернів неймовірним чином співзвучні із джазовими композиціями. Можливо, тому так багато відомих виконавців сучасного композиційного джазу зі складною віртуозною технікою – саме японці. Існують навіть стилі дзен-джаз і дзен-фанк, що відображають цікаве поєднання західної манери виконання і дзенівського ставлення до музичного часу. Наприклад, джаз-бенд «Ронін» Ніка Бьорча (Швейцарія), котрий відображає у своїй музиці естетичний медитативний мінімалізм, близький до дзенівських категорій «сабі-вабі-юген». «Саме свобода – гармонічна, ритмічна і звукова лежить в основі музичної філософії Ronin» (Джазовий дзен, 2019). Неможливо не пригадати у цьому контексті відомого джазового піаніста, композитора, аранжувальника Біла Еванса, що обув неперевершеним віртуозом-виконавцем, володів унікальною імпровізаційною манерою і сповідував дзен. Ще один цікавий і важливий момент його біографії: Еванс за походженням був наполовину українцем. Його мама, родом з Полтавщини, носила прізвище Сорока. Ось така погранична історія, де дивовижно, тонко, невловимо переплетені джаз, дзен, Україна...

Постсучасна культура часто презентує себе через відкритий публічний простір, демонстративні форми і прийоми, орієнтовані на мас-медіа, активного споживача культурного продукту. Таким культурним товаром стає вся культура в різних її проявах. Медійний дискурс технологічно поглинає глибинні смисли, нейтралізує чи спрощує символічний зміст, редукує їх до комфортних зрозумілих знаків, трендів, стандартів, алгоритмічно трансформує у «гіперреалістичні» презентації. Симулятивна реальність, «симулякри» (Бодрійяр, 1981) стають безумовним атрибутом, звичною буденністю, менеджмент і маркетинг проникають навіть у підсвідомі і табуовані потреби та інтереси особистості і культури. Будь-яка активність фіксується і презентується у вигляді івенту, проекту, креативного феномену, стає «перевтіленою формою» (Мамардашвілі, 1992, с. 245–262).

Подієвість у культурі і суспільстві, мабуть, завжди є межевим явищем. Комунікативна природа подієвості вже передбачає

вибудовування символічної спільної межі, що об'єднує і, водночас, роз'єднує. Сучасний івент, звичайно, приймає ті форми, адекватні своїй епосі, цілям, певній сфері, перспективам. Подієві комунікації можуть набувати характеристик перформансу, інсталяцій, хепенінгу, флешмобу, тобто процесуальних жанрів, де дійство часто деперсоналізоване, фрагментарне, спонтанне, іронічне, абсурдне. Серед таких івент-акцій і подій вирізняється цікавий пограничний підхід, що синтетично поєднує івент, джаз і дзен (або дао). «Дао-презентації» (Рейнольдс, 2012) і «дзен-презентації» (Рейнольдс, 2014) – нова і перспективна тенденція. Відомий фахівець у сфері комунікацій Г. Рейнольдс пропонує кардинально інший спосіб організації івентів і презентацій. Він називає їх «оголеним спілкуванням», вчить запозичувати стихійність та імпровізаційність у природи. Його підхід орієнтований на принципи стриманості, природності, мінімалізму, що притаманне естетиці дзен. Йдеться про дотримання цих ідей не лише зовні, а передусім у внутрішньому налаштуванні, поєднуючи з джазовим мисленням, вільним, розкріпаченим, живим. У ширшому контексті сучасний дзен виступає тут як «екзо-дзен»: «психотехнічна чи загальнотеоретична інструкція до певного виду діяльності. Екзо-дзен як міжнародна і масова течія... має підкреслено загальнокультурний і соціально-організуючий смисл. З філософської точки зору – це нерелігійне, поліетнічне та полікультурне утворення» (Кравченко, 2017, с. 128).

Така інтерпретація івентів, рекламних презентацій, інших сфер буденного життя (мода, прибирання, розваги, дизайн, релаксація, корпоративні акції, відпочинок, виховання дітей, дресура, гастрономія тощо) із залученням східних психотехнік, джазового мислення розширяє традиційні межі цього сектору сучасних суспільних індустрій, видозмінюючи їх технологію та ідеологію, породжуючи нові ініціативи і пограничні явища. Будучи орієнтованими на конкретну практичну діяльність, зосереджені і на процес, і на результат, такі подієві новаторства здатні не лише просувати конкретний продукт чи послугу, бути ефективним прийомом реклами і промоції,

а й запропонувати людині (споживачеві) особливі емоційні та естетичні ресурси. З іншого ж боку, тлумачити сучасний дзен і джазовий контент можна як такі собі «дзен-дендизм» (А. Хлобистін), «сурогат-дзен» (В. Кравченко), псевдо-джаз (імітативний джаз) – жартом, іронічною пародією, термінологічною лускою, симулякром, що виявляє екзистенційну пустоту сучасної культури та екзистенційну нудьгу сучасної людини.

Висновки.

Культура взагалі і сучасна культура особливо демонструють такі явища, що формуються на пограниччі різних і часто, на перший погляд, несумісних традиції, історій, континентів, характеристик функцій, аудиторій тощо. Сучасність з її екзистенційними кризами, тоталітарними і посттоталітарними режимами, гіпертрофованим споживацтвом і виробництвом, масовою культурою, інституціалізацією усіх сфер суспільного буття, швидкісною інформатизацією і віртуалізацією як на індивідуальному, так і глобальному рівнях, смисловою дезорієнтацією, втратою звичних і стабільних параметрів існування, світоглядним плюралізмом та багатоваріантністю перспектив і стратегій життя пропонує у цьому контексті особливі ситуації для гібридних феноменів. Погранична природа цих явищ демонструє цікаво поєднані і переплавлені форми, котрі здатні асимілюватися, адаптуватися у найсуворіших і консервативних умовах, не втрачаючи своєї неповторності і самобутності. Джаз, сучасний дзен, субкультури хіпі і бітників виникали на Заході як альтернатива, часто як маргінальні явища, нонконформістські рухи та конкркультурні середовища на протипошту до формалізованих та інституціалізованих. Вони свідчать, що західна культура перестає бути домінуючою парадигмою, її техногенність та раціоцентризм стають її вразливими місцями. Визнання і поширення афроамериканської музики, особливо джазу, дало поштовх тим музичним стилям, що визначають сучасну світову музичну культуру, музичну естетику: рок-традиція, поп-музика, численні варіанти джазу з автентичними, класичними та інноваційними елементами. Східні практики (особливо сучасний або західний дзен), у першу чергу

як психотехніки та психотерапія, естетичні принципи організації життєвого простору впроваджуються у масову культуру, часто у спрощених, адаптованих і комерціалізованих формах. Ці пограничні явища формують нові ідеологічні принципи, інші смаки і реакції, різне мистецтво, а відтак, змінюється усталена картина світу, універсальні цінності, соціокультурні перспективи. Вони

активно впливають на культурні індустрії як найбільш схильні до модернізації та трансформації середовища, сприйнятливі до інноваційних впроваджень, зокрема, на івент-менеджмент, креативні і культурні індустрії, фешн-середовище, нові медіа, соціальні мережі. Вони дають можливість реалізовувати алтерні форми культури, суспільного життя, особистості.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция. Москва : Рипол-классик, 2015.
 Джазовый дзен. URL: <http://www.muzcentrum.ru/news/35221-dzhazovyj-dzen>.
 Делез Ж., Гваттари Ф. Ризома. *Тысячи плато*. 2005. URL: https://web.archive.org/web/20180929012423/http://www.situation.ru/app/j_art_1023.htm
 Завадская Е. В. Культура Востока в современном западном мире. Москва : Наука, 1977.
 Корнеева Е. Дзен на каждый день: искусство японского минимализма. URL: <https://www.tk-lanskoj.ru/stati/dizayn-interera-sovety-i-idei/dzen-na-kazhdyy-den-iskusstvo-yaponskogo-minimalizma/>.
 Кравченко В. Экзо-дзен как суррогат японского дзен-буддизма в современном российском масскульте. *Философский полилог*. 2017. Вып. 1. Международный центр изучения русской философии». С. 126–140
 Мамардашвили М. Как я понимаю философию. Москва : Прогресс, 1992.
 Подорога В. Выражение и смысл. Москва : AdMarginem, 1996.
 Рейнольдс Г. Обнаженный оратор. Дао презентации. Санкт-Петербург : Питер, 2012.
 Рейнольдс Г. Презентация в стиле дзен. Основы дизайна для тех, кто хочет выступать лучше. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2014.
 Свасьян К. А. Феноменологическое познание. Пропедевтика и критика. Ереван : Изд-во АН Арм. ССР, 1987.
 Судзуки Д. Т. Введение в дзен-буддизм. URL: <http://www.psylib.ukrweb.net/books/sudzd01/index.htm>
 Фромм Э. Дзен-буддизм и психоанализ. Москва : Медиум, 1995.
 Хлобыстин А. Дзен-дендизм. URL: <https://www.timeout.ru/spb/artwork/73481>.
 SantiMarina. Improvisation: Between Technique and Spontaneity. Cambridge Scholars Publishing, 2010.

REFERENCES

- Bodrijjar, Zh. (2015). *Simuljakry i simuljacija [Simulacra and simulation]*. Moskva: Ripol-klassik [in Russian].
 Dzhazovyj dzen [Jazz Zen]. Retrieved from <http://www.muzcentrum.ru/news/35221-dzhazovyj-dzen> [in Russian].
 Delez, Zh., & Gvattari, F. (2005) Rizoma [Rhizoma]. *Tysjachi plato – Thousands of plateaus*. Retrieved from https://web.archive.org/web/20180929012423/http://www.situation.ru/app/j_art_1023.htm [in Russian].
 Zavadskaja, E. V. (1977). *Kul'tura Vostoka v sovremennomzapadnom mire [Culture of the East in the modern Western world]*. Moskva: Nauka [in Russian].
 Korneeva, E. *Dzen na kazhdyy den': iskusstvo japonskogo minimalizma [Zen for every day: the art of Japanese minimalism]*. Retrieved from <https://www.tk-lanskoj.ru/stati/dizayn-interera-sovety-i-idei/dzen-na-kazhdyy-den-iskusstvo-yaponskogo-minimalizma/> [in Russian].
 Kravchenko, V. (2017). *Jekzo-dzen kak surrogat japonskogo dzen-buddizma v sovremennom rossijskom masskul'te [Exo-Zen as a surrogate for Japanese Zen Buddhism in modern Russian mass culture]*. *Filosofskij polilog – Philosophical polylogue*, 1, 126–140 [in Russian].
 Mamardashvili, M. (1992). *Kak ja ponimaju filosofiju [As I understand philosophy]*. Moskva: Progress [in Russian].
 Podoroga, V. (1996). *Vyrazhenie i smysl [Expression and meaning]*. Moskva: AdMarginem [in Russian].
 Rejnol'ds, G. (2012). *Obnazhennyj orator. Dao prezentacii [Nude Speaker. Tao presentation]*. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
 Rejnol'ds, G. (2014). *Prezentacija v stile dzen. Osnovy dizajna dlja teh, kto hochet vystupat' luchshe [Zen presentation. Design Basics for Those Who Want to Perform Better]*. Moskva: Mann, Ivanov i Ferber [in Russian].
 Svas'jan, K. A. (1987). *Fenomenologicheskoe poznanie. Propedevtika i kritika [Phenomenological Cognition. Propedeutics and criticism]*. Erevan: Izd-vo AN Arm. SSR [in Russian].
 Sudzuki, D. T. *Vvedenie v dzen-buddizm [Introduction to Zen Buddhism]*. Retrieved from <http://www.psylib.ukrweb.net/books/sudzd01/index.htm> [in Russian].
 Fromm, Je. (1995). *Dzen-buddizm i psihoanaliz [Zen Buddhism and Psychoanalysis]*. Moskva: Medium [in Russian].

Hlobystin, Andrej. *Dzen-dendizm [Zen Dandyism]*. Retrieved from <https://www.timeout.ru/spb/artwork/73481> [in Russian].

SantiMarina. (2010). *Improvisation: Between Technique and Spontaneity*. Cambridge Scholars Publishing.

Пригода Таміла

Кандидат філософських наук, доцент
Волинський національний університет
ім. Лесі Українки

Email: tamprygoda@gmail.com

Prygoda Tamila

Candidate of Philosophical Science, Assoc. Prof
Lesya Ukrainka Volyn National University

ORCID: 0000-0002-3251-516X

Донець Іван

Кандидат філософських наук, доцент
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти

Email: ivanbaraban_fusion@ukr.net

Donets Ivan

Candidate of Philosophical Science, Assoc. Prof
Volyn Institute of Postgraduate Pedagogical Education

ORCID: 0000-0002-0108-3923

Цитування: Пригода, Т., & Донець, І. (2020). Джаз, дзен, івент як пограничні явища сучасної культури. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*, 23 (11), 25–33. doi: 10.15421/172098

Citation: Prygoda, T., & Donets, I. (2020). Dzhaz, dzen, ivent yak pohranychni yavyshcha suchasnoi kultury [Jazz, zen, event as bordering phenomena modern culture] *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 23 (11), 25–33 . doi: 10.15421/172098

Стаття надійшла / Article arrived: 01.10.2020

Схвалено до друку / Accepted: 15.11.2020